

زندگی میان کوچک ترین و گران ترین کاغذهای دنیا

زهراسپید نامه

چهارشنبه ۱۶ آبان ۱۳۸۶

روزنامه همشهری

آقای فریدون نوین فرح بخش، قدیمی ترین تمبرفروش تهران تا به حال ۲۰ مدال طلای بین‌المللی برای مجموعه های تمبرش گرفته است.

ما را یاد خیلی چیزها می اندازد؛ یاد پستی پیرمحل با آن کیف و کلاه معروف و سبیل خاکستری که عادت داشت هر روز با آن دوچرخه فکسنی اش در یک ساعت مشخص از محله مان عبور کند؛ یاد نامه های گاه و بیگاه عزیز سفر کرده مان که انگار از یک دنیای دیگر می آمد و کلماتی جادویی داشت.

تمبر - این تکه کاغذ کوچک چسبناک - بی آنکه بدانیم، قسمت زیادی از کودکی مان را به خودش اختصاص داده. شاید همین خاطرات دوست داشتنی هستند که انگیزه ای می شوند برای جمع آوری تمبر و نگهداری آنها. در این زمینه، فریدون نوین فرح بخش، مرد شماره یک ایران است؛ کسی که از کودکی با تمبرها بزرگ شده و حالا پنجاه و خرده ای سال است به کلکسیون دارها تمبر می فروشد.

۵ کلکسیون دارد که جزء کامل ترین کلکسیون های دنیاست و تا به حال ۲۰ مدال طلای بین‌المللی گرفته است.

تمبر فروشی شغل آبا و اجدادی آنهاست. فریدون نوین فرح بخش در حال حاضر قدیمی ترین تمبرفروش تهران است و مغازه اش در خیابان ولی عصر، یکی از جالب ترین مغازه های تهران به حساب می آید. مشتریان فرح بخش ۲ دسته اند؛ کلکسیونرها، و آدم های معمولی که تصادفاً صاحب آلبوم تمبر شده اند و فکر می کنند چیز با قیمتی است.

پدرم نقاش بود:

"پدرم کارش معاملات تمبر بود. مغازه اش ابتدا در شاپور سابق بود، بعد رفت خیابان ناصر خسرو. آخری ها هم رفته بود لاله زار و تا آخر عمرش لاله زار بود؛ این بود که من چشم ام را لای تمبرها باز کردم. از وقتی یادم می آید تمبر همیشه در زندگی ام بوده است.

مغازه پدر با آن تمبرهای رنگی و اسکناس های قدیمی و... مثل آهنربا مرا جذب می کرد. جالب اینکه پدرم نقاش بود و کار مینیاتور می کرد. قبل از اینکه من به دنیا بیایم، یک روز نمی دانم از کجا یک بسته تمبر عتیقه می خرد و می فروشد، بعد ناگهان تبدیل می شود به تمبر فروش.

فکر کنم شکل زیبای تمبرها و دنیای اسرارآمیزشان او را مسحور خود کرد؛ طوری که کلکسیون داری راضی اش نکرد و رفت دنبال کار معاملات تمبر؛ می خواست شغل و زندگی اش تمبر باشد". آقای فرح بخش در دوره دبیرستان به عنوان کارآموز وردست پدرش در مغازه می ایستاده؛ "آن موقع پسر به راه پدر می رفت؛ برای همین هم مشکل بیکاری نبود. بیشتر مردم کار آزاد داشتند، پسرشان را هم می آوردند وردست خودشان کار یاد بگیرد. وقتی کار یاد می گرفت در همان مغازه مشغول به کار می شد. البته آن زمان کار تمبرفروشی برای من کار دوم بود. کار اولم تحصیل بود. از معدود آدم هایی بودم که وارد دانشکده ادبیات شدم و لیسانس زبان گرفتم.

درسم که تمام شد، خیلی با خودم فکر کردم و چرتکه انداختم. آن موقع مدرک لیسانس مثل حالا بی ارزش نبود؛ می توانستم برای خودم کار دولتی بگیرم و با درآمد خوب و مزایا مشغول به کار شوم اما دیدم زندگی بدون این تمبرها و خارج از دنیای نقش و رنگ آنها برایم بی معنی است. این شد که سال ۱۳۳۵، مدرک زبانم را قاب گرفتم و به دیوار زدم. مغازه‌ای در خیابان اسلامبول گرفتم و کارم را به طور مستقل شروع کردم."

تمبربازهای قدیمی:

باورش سخت است که مردم تهران قدیم - آن موقعی که از هر ۳۰ - ۲۰ نفر، یک نفر سواد دار بود - به تمبر جمع کردن و کلکسیون داری علاقه داشته باشند اما حقیقت این است که مغازه تمبر فروشی نوین فرح بخش همیشه برای آنها درآمد زا بوده؛ حتی زمانی که مردم در سخت ترین شرایط مادی بوده‌اند؛ "بله، تمبر همیشه طرفداران خودش را دارد."

اتفاقا زمان پدرم، دوران بهتری برای تمبر فروش‌ها و کلکسیونرها بوده است. آن زمان تعداد کلکسیونرها مثل حالا زیاد نبود. آنها معمولاً آدم‌های ثروتمندی بودند که تمبرهای ارزشمندی را خریداری می‌کردند و پول‌های عجیب و غریب بالای آن می‌دادند.

آن موقع سر و کار پدرم بیشتر با بزرگان کشور بود؛ مشتری‌هایی مثل حاج حسین آقای ملک که اگر یک روز به موزه ملک در باغ ملی بروید، کلکسیون تمبر و بقیه کلکسیون هایش را هم می‌بینید یا ابراهیم حکیمی (نخست وزیر وقت)، ممتاز سلطان، سرتیپ سرود و... البته آدم‌های تمبرباز درست و حسابی حالا هم پیدا می‌شوند اما درصد شان پایین آمده؛ مثل آن وقت‌ها نیستند. حالا مردم عادی هم مشتری ما هستند. هر کس هر چقدر که وسعش می‌رسد، می‌خرد؛ یکی تمبر ۱۰ میلیونی می‌خرد، یکی ۵۰ تومانی؛ اما مهم این علاقه به تمبر است که بین مردم عادی زیاد شده و این بسیار خوب است چون تمبرها در حقیقت برخلاف آنچه تصور می‌رود، بسیار مهم هستند. آنها تاریخ مصور مملکت‌اند."

کلکسیون‌های آقای فرح بخش:

آقای فرح بخش ۵ کلکسیون تمبر شخصی دارد که تا به حال جوایز زیادی برده است؛ کلکسیون‌هایی که جزو کامل ترین‌های جهان هستند و مشتریان زیادی هم دارند؛ "دوستان می‌آیند تمبری را می‌پسندند، اصرار می‌کنند که آن را می‌خواهند، حتی گاهی اوقات چند برابر ارزش واقعی آن پیشنهاد می‌کنند اما من قبول نمی‌کنم. اگر می‌خواستم قبول کنم دیگر کلکسیونی نمانده بود!". آقای فرح بخش تمبرها و پاکت نامه‌های این مجموعه‌ها را طی سال‌ها کار در عرصه تمبر و پاکت نامه جمع کرده است؛ "در سال ۱۹۷۹، اولین مدال طلا را در صوفیه بلغارستان گرفتم. این به خاطر داشتن کامل ترین مجموعه تمبر ایران بود. من اولین سری تمبرهای ایران که شامل یک دوره ۱۰ ساله معروف به شیر و خورشید است را دارم. مجموعه کامل تمبرهای هوایی که در پست هوایی از اواخر دوره احمد شاه شروع می‌شود هم متعلق به من است. کلکسیون‌های کاملی هم از پاکت‌های نامه، از اولین سری‌ای که در ایران آمد تا حالا را دارم."

جالب است بدانید ایران دومین کشور آسیایی است که تمبر چاپ کرده. اما در اروپا و آمریکا، تمبر مدت‌ها پیش از آنکه وارد آسیا شود، مورد استفاده قرار می‌گرفته؛ "اولین تمبر ایران سال ۱۸۶۸ مصرف شده است. این در حالی است که اولین تمبر دنیا در سال ۱۸۴۰ در کشور انگلستان استفاده شده که عکس ملکه ویکتوریا هم روی آن هست. این مسئله نشان می‌دهد که ۲۸ سال طول کشیده تا تمبر به ایران برسد."

علاوه بر مدال صوفیه، آقای فرح بخش ۱۹ مدال دیگر در اتریش، پاریس، ریو دو ژانیرو، مادرید اسپانیا، رم، استرالیا (سیدنی)، استکهلم (سوئد)، کانادا، دوبی، چین، تایلند و... گرفته است. فرح بخش در ریودوژانیرو موفق شده مدال گراند پری اینترنشنال بگیرد که در هر نمایشگاه به برترین اثر داده می‌شود.

جای پای اسب ها :

تمبرها موجودات عجیبی اند؛ تا وارد دنیایشان نشوی، از کارشان سر در نمی‌آوری. مثلا خیلی‌ها نمی‌دانند در زمان گذشته، یکی از نشانه‌های اعلام استقلال حکام یا مخالفت یا هرگونه اتفاق تاریخی، چاپ تمبر بوده است. حتی پاکت‌های نامه هم حرف‌های بسیاری برای گفتن دارند؛ مهری که روی آنها زده شده، طرز نوشتن آدرس، مسیری که برای رساندن نام پیشنهاد می‌شده و... این جور تمبرها و پاکت نامه‌ها گران‌تر از بقیه تمبرها هستند؛ اول به خاطر اتفاق تاریخی مهمی که نماینده اش هستند و دوم به خاطر نایاب بودن؛ چون این گونه تمبرها معمولا در تعداد بسیار پایین چاپ می‌شده‌اند؛ مثلا تمبرهایی هستند که به تمبر مشهدی معروفند و قیمت بسیار بالایی دارند و داستان جالبی هم پشت سرشان هست؛ رئیس پست مشهد، شخصی بلژیکی بود. این شخص به بهانه کمبود تمبر، خودش تمبری را طراحی کرد و چاپ کرد و در باجه‌ها هم فروخت. مردم هم این تمبرها را خریدند و روی نامه‌هایشان زدند. نامه‌ها به پایتخت رسید و سران مملکت دیدند تمبری با شکل غیرمتعارف روی پاکت‌های نامه خورده است.

پیگیری کردند و فهمیدند اوضاع از چه قرار است. آقای بلژیکی از کار اخراج شد و به کشور خودش بازگشت. اما تمبرهای آن زمان که تعدادش هم کم بود، حالا جزء ارزشمندترین گونه‌های تمبر است؛ مهر خورده‌اش پیدا نمی‌شود، مهر خورده‌اش هم در حدود ۳ میلیون تومان است.

قیمت‌گذاری روی تمبر :

روی یک تمبر چگونه قیمت می‌گذارند؟ " برخلاف آنچه بیشتر مردم می‌پندارند، چیزی که تمبرها را ارزشمند می‌کند، قدمت نیست، بلکه نایاب بودن آنها و اتفاق تاریخی مربوط به آنهاست. بارها پیش آمده که فردی آمده با آلومی که نسل‌ها در خانواده‌اش مانده و به ارث رسیده؛ می‌خواهد روی آن قیمت‌گذاری کند. وقتی قیمت واقعی تمبرها را به او می‌گوییم، توی ذوقش می‌خورد و سرخورده می‌شود."

آقای فرح بخش از سال ۱۳۴۰ تا به حال، هر سال کتابی چاپ می‌کند که به عنوان یکی از کتاب‌های مرجع در معاملات تمبر شناخته شده و در آن قیمت انواع تمبرها با توجه به خرید و فروش آنها در حراجی‌های جهانی نوشته می‌شود.

علاوه بر این کتاب، فرح بخش کتاب‌های تمبرهای اولیه ایران، کارت پستال‌ها و پاکت‌های پستی، مهرهای پستی، راهنمای اسکناس‌های ایران، راهنمای سکه‌های ایران و اسکناس‌ها از زمان ناصرالدین شاه تا حالا را هم به چاپ رسانده است.

تمبرها در گذر زمان:

تمبرها در گذر زمان تغییرات جالبی کرده‌اند؛ یعنی شکل ظاهری آنها، نوع کاغذ مورد استفاده برای نشر آنها و... تغییر کرده است؛ "تمبرهایی که تصاویر طبیعت و پرندگان دارند یا تصویر خاصی دارند که نشانه اتفاق خاصی در تاریخ است - مثل تمبرهای اولیه بعد از انقلاب - طرفداران بیشتری دارند. به نظر من زیباترین تمبرهای ایرانی، تمبرهای متعلق به دوران قاجار هستند که در خارج از ایران در کشورهای انگلستان آمریکا و هلند چاپ شده‌اند. البته تمبرهای ایران در حال حاضر، تمبرهای بسیار زیبایی هستند و با پیشرفت تکنولوژی صنعت چاپ، روز به روز هم بهتر می‌شوند."

این پاکت‌ها حرف می‌زنند!

هرکدام را که نگاه می‌کنی، حرفی برای گفتن دارند؛ از اتفاقاتی که از سر گذرانده‌اند، از سال‌هایی که دست به دست چرخیده‌اند و از مسافت‌هایی که طی کرده‌اند!

سری سلاطین، از زیباترین تمبرهای چاپ شده در دوره قاجار است. روی این تمبرها عکس پادشاهان قاجار تا احمدشاه چاپ شده است و ارزش تاریخی بسیاری دارد.

کارت پستال دوره ناصرالدین شاه. پدربزرگان ما این طوری به هم مناسبت‌ها را تبریک می‌گفتند.

این اولین تمبر جهان است که در انگلستان چاپ شده.

روی پاکت نامه نوشته شده؛ لندن از راه تبریز! آن موقع همه نامه‌هایی که قرار بود به اروپا بروند باید از تبریز می‌گذشتند و به شوروی می‌رفتند و از شوروی وارد اروپا می‌شدند.

محمدعلی شاه - یکی از شاهان فراری ایران - بعد از مدتی که در روسیه ساکن شد، دوباره دلش هوای تاج و تخت کرد و فکر بازگشت به ایران و فرمانروایی به سرش افتاد؛ این تمبر هم که می بینید، تمبری است که طرفدارانش همان موقع به نام او چاپ کردند تا بگویند او هنوز شاه ایران است.

زمانی که محمدعلی شاه دوباره ادعای پادشاهی کرد، شیخ عبدالحسین لاری تمبر مخصوصی درست کرد به طرفداری از مشروطیت. جالب است بدانید ستارخان و میرزا کوچک خان جنگلی هم برای خودشان تمبر داشته‌اند.

این پاکت نامه حرف های زیادی برای گفتن دارد. مهری که روی آن می بینید، مهر سانسور است. وقتی انگلیسی‌ها وارد ایران شدند، روی نامه‌ها مهر سانسور می‌زدند! این آقای نوجوان که می بینید همان احمد شاه - شاه ایران - است. این نامه متعلق به زمانی است که انگلیسی‌ها بوشهر را اشغال کرده بودند. تمبرهای اولیه ایران ۴ تایی چاپ می‌شد و هنوز از این تمبرهای پست بیست تایی و صدتایی خبری نبود.

این پاکت نامه که می بینید، یکی از قدیمی‌ترین پاکت‌های نامه است و مربوط به دوران قاجار می‌شود؛ نکته جالب آدرس نوشته شده روی پاکت است؛ یک آدرس یک خطی که شامل نام و سمت گیرنده می‌شود. آن موقع تهران کوچک بوده و پیدا کردن آدم‌ها آسان؛ مثل حالا نبوده که تعداد نشانی‌ها از آدم‌ها بیشتر باشد!

اولین سری تمبرهای ایرانی، همان تمبر شیرو خورشیدی است.

تمبر و سوسه برانگیز:

این تمبر کوچک و بی‌رنگ را که می‌بینید، ۶ سال پیش ۵۰ میلیون تومان فروخته شده. باورش سخت است اما حقیقت دارد. تصویر شیر و خورشید روی این تمبر به رنگ برنز است که روی کاغذ آبی چاپ شده. ارزش پستی این تمبر یک ریال بوده است و زمان قاچار از روی آن ۵۰۰ تا چاپ شده. در حال حاضر از مهر نخورده آن ۶ قطعه و از مهر خورده آن ۳-۴ عدد موجود است.

جالب این است که وقتی این خبر پخش شده، خانمی با تمبر شیر و خورشید آمده و اصرار کرده است که او هم از این دسته تمبرها دارد. آقای فرح بخش می‌گوید: "تمبر را که دیدم، برایش توضیح دادم که از نظر ظاهری، تمبر شبیه است اما رنگش فرق می‌کند. تمبر آن خانم با آنکه قدیمی بود اما ۲-۳ هزار تومان بیشتر نمی‌ارزید." آقای کارشناس:

آقای فرح بخش تنها کارشناس تمبر دادگستری ایران است. او به راحتی اصل یا تقلبی بودن تمبرها را تشخیص می‌دهد؛ "اصل یا تقلبی بودن تمبر راه‌های شناخت زیادی دارد؛ جنس کاغذ، نوع چاپ، لبه‌های تمبر و..."